

Решение от 28.10.1994 г. на ЕСПЧ по дело Мъри срещу Обединеното кралство (Murray v. the United Kingdom)

Превод и резюме на решението: Български адвокати за правата на човека адрес: София 1000, ул. "Гурко" 49, вх. А, ет. 4, тел./факс. 02/986 66 23; 02/980 39 67, e-mail: hrlawyerblhr.org web site: www.blhr.org

чл. 5, чл. 8, чл. 13 Конвенция за правата на човека и основните свободи

Задължението на държавата да закриля гражданите и институциите от заплахата на организирания тероризъм и особените проблеми, поставящи се при задържането на лица, заподозрени в свързани с тероризма престъпления, влияят върху справедливия баланс, който следва да се постигне между упражняването от страна на индивида на правото му, гарантирано от т. 1 на чл. 8, и предвидената в т. 2 необходимост държавата да предприеме ефективни мерки за предотвратяване на тероризма. Не е извън законните рамки на процеса на разследване на тероризма компетентните органи да записват и съхраняват основни лични данни за задържаното лице или дори за други лица, присъствали по времето и на мястото на задържането.

Факти по делото

Жалбоподатели по делото са съпрузите г-жа и г-н Мъри и четирите им деца. По време на разглежданите събития, те живеели заедно в Белфаст.

През юни 1982 г. двама от братята на г-жа Мъри били осъдени в САЩ за престъпления, свързани със снабдяването на временната Ирландска републиканска армия с оръжие. Г-жа Мъри била заподозряна в участие в събиране на средства за закупуване на оръжия. На 26 юли 1982 г. ефрейтор Д. от Женския корпус на Кралската армия била инструктирана да арестува заподозряната, на основание Закона от 1978 г. - част от извънредното законодателство, прието с цел борба срещу тероризма в Северна Ирландия. Тя отишла в дома ѝ в 7 часа сутринта, придружавана от петима въоръжени войници. Г-жа Мъри отворила вратата и ефрейтор Д. и трима от войниците влезли в къщата. Ефрейтор Д. установила самоличността на жалбоподателката и се качила с нея на втория етаж. Останалите жалбоподатели били събудени и помолени да се съберат в хола. Войниците не извършили претърсване на вещите в къщата, но направили записки за интериора ѝ и за личните данни на жалбоподателите. След това ефрейтор Д. заявила на г-жа Мъри, че е арестувана, а на въпроса на жалбоподателката за основанието, отговорила "на основание чл. 14." Г-жа Мъри била откарана във Военния център в Белфаст. Там тя отказала да отговаря на каквито и да било въпроси, а също така и да бъде фотографирана. Въпреки това била снимана без нейно знание, а фотографията била запазена в досието ѝ, заедно с личните данни за нея, семейството ѝ и дома ѝ. След около два часа, г-жа Мъри била освободена, без срещу нея да бъде повдигнато обвинение.

Снетите и съхранени данни за г-жа Мъри се съдържали в попълнения при задържането и разпита ѝ стандартен формуляр - име, адрес националност, семейно и жилищно състояние, хронологическите подробности по ареста ѝ, имената на останалите жалбоподатели и връзката им с нея, физическите ѝ белези и поведението ѝ по време на разпита. Било отбелязано също, че двама нейни братя са били арестувани в САЩ и че във връзка с това са ѝ поставени въпроси.

Жалбите срещу горните действия били оставени без уважение от националните съдилища.

Резюме на решението на Европейския съд

Оплакванията на жалбоподателите засягат ареста и последвалото задържане на г-жа Мъри, по силата на специалното законодателство. Първата жалбоподателка твърди, че са били нарушени правата, гарантирани ѝ от чл. 5, т. 1, б. "с"; т. 2 и т. 5.

По чл. 5, т. 1 от Конвенцията, г-жа Мъри твърди, че не е било налице "обосновано подозрение" за извършване на престъпление и че целта на задържането ѝ не е била да се осигури явяването ѝ пред предвидената в закона институция, както изисква чл. 5, т. 1, б. "с".

Г-жа Мъри била задържана по силата на чл. 14 от Закона от 1978 г., който позволявал на армията да задържа лица, заподозрени в извършването на престъпления, при условие *inter alia*, че съответното длъжностно лице действително и честно вярва, че задържа извършител на престъпление. Обстоятелството, че вътрешното законодателство по това време е налагало този по същество субективен критерий, има значение, но то не е решаващо. Задачата на Съда е да определи дали обективният критерий "обосновано подозрение", залегнал в чл. 5, т. 1, е бил задоволен при прилагането на закона в настоящия случай. Съдът намира, че "предвид необходимата на етапа на подозрението степен на фактическа обосновааност и предвид особените изисквания при разследването на престъпленията, свързани с тероризма, (...) са били налице достатъчно факти или информация, съставляващи приемлива и обективна основа на подозрението, че г-жа Мъри е участвала в събиране на средства за временната ИРА."

Относно целта на задържането, за която жалбоподателката твърди, че е била просто да се съберат общи сведения, Съдът приема: "Срещу г-жа Мъри не е било повдигнато обвинение, нито е била изправена пред съд, а е била освободена след разпита, продължил малко повече от час. Това обаче не означава непременно, че целта на задържането ѝ не е била в съответствие с чл. 5, т. 1, б. "с", тъй като "съществуването на такава цел следва да се разглежда независимо от постигането ѝ" (решението по делото Брогън)".

По твърдението за нарушение на чл. 5, т. 2, Съдът намира, че посочването при ареста единствено на законовия текст, обосноваващ задържането, само по себе си не е достатъчно от гледна точка на чл. 5, т. 2. Независимо от това обаче, по време на разпита г-жа Мъри е била в достатъчна степен запозната с основанията за задържането ѝ. В настоящия случай интервалът от време между арестуването и разпита ѝ не излиза извън рамките на понятието "незабавно" в чл. 5, т. 2.

По твърдението за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

И шестимата жалбоподатели твърдят, че са жертва на нарушение на чл. 8. Г-жа Мъри се оплаква от начина, по който е била третирана - както в дома си, така и във Военния център. Тя възразява срещу записването на лични данни за нея и за семейството ѝ, както и срещу фотографирането ѝ без нейно знание и съгласие. И шестимата жалбоподатели твърдят, че влизането на военните в семейния им дом и претърсването му, както и краткотрайното задържане на членовете на семейството на арестуваната в една стая, нарушават чл. 8. Не се спори, че разглежданите мерки са представлявали намеса в упражнението на правото на жалбоподателите на неприкосновеност на личния и семеен живот, и на жилището. Жалбоподателите поддържат, че тази намеса не е била "случай,

предвиден в закона".

Съдът отбелязва, че влизане в жилище и претърсването му от военни лица са изрично позволени от чл. 14, ал. 3 от Закона от 1978 г., за целите на осъществяване на арест. Националните съдилища са потвърдили законността на претърсването и са приели краткотрайното затваряне на останалите членове на семейството в една стая за необходима и уместна част от процедурата по задържането. Те са потвърдили също така, че законното правомощие на армията по чл. 14 обхваща и разпита на задържаното лице и записването на лични данни от вида, който се съдържа в стандартния формуляр. "Решенията на националните съдилища имплицитно потвърждават и обстоятелството, че съхраняването на такива данни влиза в същите законни правомощия, произтичащи от чл. 14. Фотографирането, а следователно и съхраняването на фотография на първата жалбоподателка, без нейно съгласие, не са имали основание в закон, но, както са посочили и първоинстанционният, и апелативният съд, са били правомерни по силата на общото право. Ето защо, оспорените мерки са имали основание във вътрешното право. Въз основа на предоставените му материали, Съдът не вижда причина да не заключи, че всяка една от тези мерки е била "предвидена от закона" по смисъла на чл. 8, т. 2."

"Тези мерки безспорно са преследвали законната цел да предотвратят престъпления. Остава да се реши дали те са били необходими в едно демократично общество, и по-специално, дали използваните средства са били пропорционални на преследваната законна цел. В тази връзка Съдът не може да замени преценката на националните съдилища за това, коя е най-добрата политика в областта на разследването на престъпленията, свързани с тероризма. На националните власти трябва да бъде оставена определена свобода на преценка при решаване на въпроса какви точно мерки да се предприемат по принцип или в конкретен случай. Настоящото решение вече обърна внимание на отговорността на избраното правителство в едно демократично общество да закриля гражданите и институциите от заплахата на организирания тероризъм, както и на особените проблеми, поставящи се при задържането на лица, заподозрени в свързани с тероризма престъпления. Тези два фактора влияят върху справедливия баланс, който следва да се постигне между упражняването от страна на индивида на правото му, гарантирано от т. 1 на чл. 8, и предвидената в т. 2 необходимост държавата да предприеме ефективни мерки за предотвратяване на тероризма (вж. *mutatis mutandis* решението по делото Клас). Съдът приема, че по принцип е съществувала нужда както от правомощия от вида на предоставените в чл. 14 на Закона от 1978 г., така, и в конкретния случай, от влизането в дома на семейство Мъри и претърсването му с цел ареста на г-жа Мъри." В това отношение Съдът отчита и извънредно напрегнатите условия в Северна Ирландия и необходимостта да се осигури мирното осъществяване на ареста. "Това са законни съображения, които обясняват и оправдават начина, по който е било извършено влизането в дома на жалбоподателите и претърсването му. Съдът не намира, че по отношение на който и да е от жалбоподателите средствата, използвани от властите, са били непропорционални на преследваната цел. Не може да се счита също, че е извън законните рамки на процеса на разследване на тероризма компетентните органи да записват и съхраняват основни лични данни за задържаното лице или дори за други лица, присъствали по времето и на мястото на задържането. Нито едно от личните сведения, взети по време на претърсването на семейния дом или по време на престоя на г-жа Мъри във Военния център, не изглежда да е било

ирелевантно за процедурите по задържането и разпита. Подобни изводи се налагат и по отношение на фотографирането на г-жа Мъри във Военния център, и съхраняването на фотографията. И в тази връзка Съдът не счита, че използваните средства са били непропорционални на преследваната цел. В светлината на конкретните факти по случая, Съдът намира, че мерките, от които се оплакват жалбоподателите, могат да бъдат приети за необходими в едно демократично общество, с оглед предотвратяване на тероризма, по смисъла на чл. 8, т. 2. В заключение, не е било налице нарушение на чл. 8 по отношение на който и да било от жалбоподателите."

По твърдението за нарушение на чл. 13

Г-жа Мъри твърди, че в нарушение на чл. 13 от Конвенцията, не е имала ефикасно вътрешноправно средство за защита във връзка с оплакванията ѝ по чл. 5 и чл. 8.

"Във възприетата от Конвенцията схема за защита на правото на свобода и сигурност на личността, специалният текст, който урежда изискването за средство за защита, е т. 4 на чл. 5. Първата жалбоподателка, обаче, не е направила оплакване по чл. 5, т. 4 в нито един етап от процедурите по Конвенцията. Съдът не вижда фактически и правни основания да преценява дали в настоящия случай са били изпълнени по-малко строгите изисквания на чл. 13."

Първата жалбоподателка поддържа, че липсва ефикасно вътрешноправно средство за защита и във връзка с оплакванията ѝ по чл. 8, основаващи се на влизането в дома ѝ и претърсването му, защото вътрешните производства, които би могла да инициира на това основание, биха били обречени на неуспех, след като националното право осигурява законно оправдание за тези действия. Съдът напомня, че чл. 13 "изисква съществуването на вътрешноправно средство, позволяващо на компетентната "национална институция" да разгледа и да се произнесе по съществуването на оплакването по Конвенцията и да присъди подходящо удовлетворение, когато го счита за основателно". Г-жа Мъри е имала на разположение средство за защита, което отговаря на тези условия. "Както е подчертала Комисията, слабите ѝ изгледи за успех, в светлината на конкретните обстоятелства на нейния случай, не намаляват "ефикасността" на средството за защита от гледна точка на чл. 13."

Относно оплакването за липса на ефикасно вътрешноправно средство за защита по повод снемането и съхраняването на фотография и лични данни, Съдът приема: "Дали съответното вътрешно законодателство е предоставяло на г-жа Мъри достатъчна защита на правото ѝ на зачитане на личния ѝ живот, е материалноправен въпрос по чл. 8. Мерките, от които г-жа Мъри се оплаква в това отношение по чл. 8, вече бяха приети от Съда за съобразни с изискванията му. Чл. 13, на свой ред, не отива толкова далеч, че да гарантира на г-жа Мъри средство за защита, което да ѝ позволи да атакува законодателството на Северна Ирландия пред национална институция. Иначе, тя е имала на разположение ефикасни средства за защита на евентуални нейни твърдения за несъобразност с приложимото вътрешно право."

В заключение, "фактите в настоящия случай не разкриват нарушение на чл. 13 по отношение на първата жалбоподателка".